

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 15 juni 1942 kl. 4 e. m.

Tredje särskilda utskottets utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 322 angående vissa med den fortsatta utbyggnaden av landets försvarskrafter sammanhängande markförvärv jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 8 maj 1942 dagtecknad proposition, nr 322, vilken överlämnats till tredje särskilda utskottets behandling, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att

dels såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond till vissa med den fortsatta utbyggnaden av landets försvarskrafter sammanhängande markförvärv å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

under arméförvaltningens delfond 1 300 000 kronor,

under marinförvaltningens delfond 1 750 000 kronor,

under flygförvaltningens delfond 2 150 000 kronor,

dels ock såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till byggnadsarbeten för ny central flygverkstad m. m. å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

I anledning av propositionen hava inom andra kammaren väckts två motioner, nämligen

nr 399 av herr *Andersson* i Vigelsbo, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att förlägga en i propositionen omförmäld ny central flygverkstad till Sala, samt

nr 405 av herr *Nilson* i Eskilstuna m. fl., vilka hemställt, att riksdagen må antingen besluta att förlägga den föreslagna nya flygverkstaden till Eskilstuna eller ock återremittera ärendet till Kungl. Maj:t för förnyad omprövning.

Utskottet upptager i detta sammanhang jämväl till behandling den i anledning av propositionen nr 210 angående den fortsatta utbyggnaden och organisationen av landets försvarskrafter inom andra kammaren väckta motionen nr 330 av herr *Åqvist*, i vad i denna motion anhållits, att riksdagen ville uttala sig för att till Örebro förlägga den nya centrala flygverkstaden.

I fråga om de skäl som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden får utskottet hänvisa till motionerna.

Föredragande departementschefen har i förevarande proposition inledningsvis anfört i huvudsak följande:

Sedan 1941 års försvarsutredning avgivit betänkande med förslag till plan för organisationsarbetet inom försvarsväsendet (statens off. utredn. 1942: 1), har Kungl. Maj:t på grundval av utredningens resultat i proposition den 27 mars 1942, nr 210, förelagt riksdagen förslag till plan för försvarsväsendets utbyggnad under den närmaste femårsperioden. I proposition den 24 april 1942, nr 270, angående vissa kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att under försvarsväsendets fastighetsfond anvisa anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 samt å riksstaten för budgetåret 1942/43 till bestridande av kostnaderna för vissa av försvarsplanens genomförande föranledda byggnadsarbeten m. m.

Vid anmälan av sistnämnda proposition framhöll jag, att det i vissa fall icke varit möjligt att i samband med äskande av medel för de egentliga byggnadskostnaderna underställa riksdagen förslag till bestridande av kostnaderna för därmed sammanhängande markförvärv. Jag yttrade i samband därmed, att förslag i ämnet borde underställas riksdagen så snart erforderlig utredning i ämnet förelåge.

Beträffande flertalet av de med försvarsväsendets fortsatta utbyggande sammanhängande markförvärven har utredning numera förebragts, varför jag — under hänvisning jämväl till den till innevarande riksdag avlätna propositionen nr 280 angående förlägningsplats för nytt kårartilleriregemente — anhåller att få upptaga dessa frågor till behandling. I ett par fall är utredningen ännu icke slutförd. Till de frågor, som sålunda återstå, torde jag få framdeles återkomma.

Såsom i propositionen 1942: 270 erinrats kan en utvidgning av försvarsorganisationen icke ske, förrän erforderliga lokaler ställts till förfogande. Jag förutsatte därför, att en relativt stor del av de anslag, som erfordrades för byggnadskostnadernas bestridande under femårsperioden, skulle äskas redan för tid före den 1 juli 1943. Beträffande särskilt markförvärven förutsatte jag, att anslag som regel skulle ställas till förfogande för innevarande budgetår. Jag utgår från att så kommer att ske beträffande samtliga de markförvärv, som enligt det följande böra föranleda medelsanvisning.

A. Arméförvaltningens delfond.

1. Stabsmobiliseringscentral vid andra militärområdet.

I förevarande proposition har — under erinran att i propositionen nr 210 föreslagits inrättande av en stabsmobiliseringscentral vid andra militärområdet samt att i propositionen nr 270 beräknats visst belopp för byggnadskostnader i samband därmed — föreslagits, att till markförvärv för ifrågasvarande mobiliseringscentral skall beräknas ett belopp av 5 500 kronor.

Utskottet biträder vad i propositionen föreslagits och tillstyrker alltså att till markförvärv för stabsmobiliseringscentral vid andra militärområdet anvisas ett belopp av 5 500 kronor. *Utskottet.*

2. Stabsmobiliseringscentral vid sjätte militärområdet.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för ifrågasvarande mobiliseringscentral — vilken i propositionen nr 210 föreslagits skola inrättas och för vilken byggnadskostnader beräknats i propositionen nr 270 — skall anvisas ett belopp av 2 800 kronor.

Utskottet, som icke finner anledning till erinran mot vad sålunda föreslagits, tillstyrker, att till markförvärv för stabsmobiliseringscentral vid sjätte militärområdet anvisas ett belopp av 2 800 kronor. *Utskottet.*

3. Wendes artilleriregemente.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Wendes artilleriregementes nya förläggning vid Norra Åsum skall anvisas ett belopp av 572 000 kronor.

Departementschefen har erinrat, att han i propositionerna nr 210 och 270 förutsatt, att Wendes artilleriregemente skall förläggas till Norra Åsum och att i sistnämnda proposition föreslagits anvisande av visst anslag för budgetåret 1942/43 till påbörjande därstädes av ett nytt etablissemang för regementet.

Kostnaderna för erforderligt markförvärv hade, enligt vad departementschefen vidare anförde, av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse beräknats till 692 000 kronor, i vilket belopp inginge kostnader för inköp av fastigheten Åsum 14⁸, å vilken uppförts byggnader för ålderdomshem och vårdanstalt för barn. Inköp av denna fastighet borde emellertid enligt departementschefens mening komma till stånd, endast om det efter närmare utredning visade sig möjligt och lämpligt att disponera densamma för regementets räkning, varför de av fortifikationsstyrelsen beräknade kostnaderna för markförvärv syntes kunna minskas med 120 000 kronor till 572 000 kronor. Från domänstyrelsens till lantförsvarets förvaltning borde överföras vissa delar av kronoegendomarna Åsum 3¹ och 22¹ samt Åsum 16¹, i samband varmed borde meddelas föreskrift om nedskrivning av statens domäners fond med ett mot de i anspråk tagna fastigheternas värde svarande belopp. I dessa hänseenden syntes det få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut.

Utskottet, som icke har något att erinra mot vad departementschefen i förevarande sammanhang anförde, tillstyrker, att till markförvärv för Wendes artilleriregemente anvisas ett belopp av 572 000 kronor. *Utskottet.*

4. Gotlands artillerikårs övningsområde m. m.

I förevarande proposition har föreslagits, att ett belopp av 300 000 kronor skall anvisas till förvärv av mark för utvidgning av Gotlands artillerikårs övningsområde, varvid framhållits, att den föreslagna markanskaffningen avsetts att täcka behovet även för det batteri ur Stockholms luftvärnsregemente, som i propositionen nr 210 föreslagits skola detacheras till Gotland med förläggning i anslutning till Gotlands artillerikår.

Departementschefen har i förevarande proposition anført, att en utökning av Gotlands artillerikårs övningsområde inom en snar framtid vore ofrånkomlig. Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse hade framlagt ett förslag i ämnet, av vilket framginge, att utvidgningen på grund av kasernområdets belägenhet i utkanten av Visby stad och i omedelbar närhet av stadsmuren endast kunde ske i viss angiven riktning. Emellertid hade departementschefen inhämtat, att Visby stad avsåge att utlägga vissa av de till förvärv ifrågasatta lotterna till tomtområde och i detta syfte redan vidtagit förberedande åtgärder. I ärendet hade även ifrågasatts utbyte av viss kronan tillhörig mark mot i det föreslagna området ingående, staden tillhörande tomtmark. Ett sådant utbyte hade visserligen avstyrkts av de militära myndigheterna; för egen del vore departementschefen icke beredd att nu taga ståndpunkt till denna fråga utan utginge från att möjligheten att till staden överlåta kronan tillhörig mark skulle underkastas ytterligare övervägande. Lämpligen borde det med hänsyn till vad sålunda anförts läggas i Kungl. Maj:ts hand att träffa avgörande om det blivande övningsområdets gränser och utsträckning. Därest ett utbyte av mark skulle visa sig möjligt, syntes frågan härom få framdeles underställas riksdagen. Ehuru svårigheter föreläge att i nuvarande läge tillförlitligt uppskatta kostnaderna för det markförvärv, som sålunda borde komma till stånd, hade departementschefen ansett sig böra lägga fortifikationsstyrelsens kostnadsutredning till grund för anslagsberäkningen och förty uppskattat medelsbehovet till högst 300 000 kronor.

Utskottet. Utskottet har intet att erinra mot vad i propositionen föreslagits och föreslår alltså, att till markförvärv för Gotlands artillerikårs övningsområde m. m. beräknas ett belopp av 300 000 kronor.

5. Skjutplats för Göteborgs luftvärnskår m. m.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för en skjutplats vid Morups tånge för Göteborgs luftvärnskår m. m. skall anvisas ett belopp av 43 000 kronor.

Departementschefen har anført, att Göteborgs luftvärnsberedskapsdivision, som i propositionen nr 210 föreslagits skola ombildas till en permanent kår med namnet Göteborgs luftvärnskår, för närvarande använde en ur olika

synpunkter föga tillfredsställande skjutplats vid Sandön söder om Särö vid Göteborg. En lämplig skjutplats för kåren borde snarast anskaffas. Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse hade i samråd med inspektören för artilleriet och biträdande inspektören för luftvärnsartilleriet föreslagit en plats vid Morups tånge, belägen omkring 10 mil söder om Göteborg, mot vilken plats intet annat syntes kunna erinras än att avståndet till kårens avsedda förlägningsplats i närheten av Göteborg syntes väl långt. Någon annan ur denna synpunkt lämpligare plats i närheten av Göteborg ansåges emellertid icke kunna ifrågakomma än Onsalahalvöns sydvästspets. Terrängen därstädes vore emellertid av sådan beskaffenhet att anordnandet av en skjutplats där skulle draga avsevärda kostnader. Ur artilleristisk synpunkt erbjöde Onsalahalvön icke lika goda möjligheter som Morups tånge. Departementschefen anslöte sig därför till fortifikationsstyrelsens förslag, att sistnämnda område skulle förvärfvas. Området lämpade sig väl såsom skjutfält även för rörligt kustartilleri. Av fortifikationsstyrelsens förslag framginge, att det syntes bliva nödvändigt att tillgripa expropriationsförfarande för förvärvets genomförande. Därvid hade bland annat förutsatts inlösning av fyra sommarstugor med tillhörande tomtområden. Såvitt av utredningen framginge hade icke närmare undersökts, om de fyra ifrågavarande sommarstugorna lämpligen kunde användas för förlägningsändamål och ej heller vilka anspråk som, därest stugorna och det område, varå tre av dem äro belägna, icke förvärvades av kronan, kunde komma att riktas mot kronan på grund av intrång. Innan dessa förhållanden klarlagts, kunde slutlig ställning icke tagas till frågan, om hela området borde förvärfvas eller om tomtmarken borde uteslutas. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att i detta hänseende träffa avgörande. Ehuru av fortifikationsstyrelsen angivet belopp 43 000 kronor syntes utgöra väl hög ersättning för förvärv av ifrågavarande markområden, hade departementschefen ansett försiktigheten bjuda att tills vidare räkna med nämnda belopp.

Utskottet, som icke finner anledning till erinran mot vad i propositionen i förevarande sammanhang anförts, tillstyrker, att till markförvärv för skjutplats för Göteborgs luftvärnsskår m. m. anvisas ett belopp av 43 000 kronor.

Utskottet.

6. Luleå luftvärnsskår.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Luleå luftvärnsskår skall anvisas ett belopp av 138 000 kronor.

I propositionen har erinrats, att den för närvarande till Luleå förlagda luftvärnsberedskapsdivisionen i propositionen nr 210 föreslagits skola organiseras såsom luftvärnsskår med benämning Luleå luftvärnsskår samt att i propositionen nr 270 byggnadskostnader, fränsett utgifter för markförvärv, beräknats för nämnda skår. Viss för förläggningen av Luleå luftvärnsskår er-

forderlig mark hade utan vederlag överlåtits eller upplåtits av Luleå stad. Emellertid hade en av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i samråd med de militära myndigheterna verkställd undersökning utvisat, att det med hänsyn till terrängens beskaffenhet icke vore möjligt att begränsa markförvärvet till ifrågavarande områden. Ett förvärv även av vissa av enskilda ägare disponerade områden syntes icke kunna undvikas. Kostnaderna härför beräknade departementschefen i enlighet med fortifikationsstyrelsens förslag till 138 000 kronor.

Utskottet. Vad i propositionen i förevarande fråga anförts giver icke utskottet anledning till erinran, och utskottet tillstyrker alltså, att till markförvärv för Luleå luftvärnsskår anvisas ett belopp av 138 000 kronor.

7. Göta trängkårs kompani i Nora.

I förevarande proposition har föreslagits, att, i enlighet med ett av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse upprättat förslag, till markförvärv för ifrågavarande kompani — vilket i propositionen nr 210 föreslagits skola organiseras och för vilket byggnadskostnader beräknats i propositionen nr 270 — skall anvisas ett belopp av 60 000 kronor.

Utskottet. Utskottet biträder vad i propositionen föreslagits och tillstyrker alltså, att till markförvärv för Göta trängkårs kompani i Nora anvisas ett belopp av 60 000 kronor.

8. Vissa andra markförvärv.

I förevarande proposition har föreslagits, att ett belopp av 100 000 kronor anvisas för inköp av vissa markområden.

Departementschefen har anført, att för följande i propositionen nr 210 föreslagna truppförband och mobiliseringscentraler i kronans ägo befintlig mark kunde disponeras, nämligen stabsmobiliseringscentraler vid tredje, fjärde och femte militärområdena, Norrbottens regementes jägarbataljon i Kiruna, Göta pansarlivgardes kompani på Gotland, Signalregementets kompani i Skövde, två stabsmobiliseringscentraler för vardera av Göta ingenjörskår och Skånska trängkåren samt en luftvärnsmobiliseringscentral. I flertalet av dessa fall kunde under domänstyrelsens förvaltning lydande mark tagas i anspråk, varemot domänstyrelsen icke haft något att erinra.

För vissa andra, likaledes i propositionen nr 210 föreslagna mobiliseringscentraler — en för vardera av Svea ingenjörskår och Göta trängkår samt två för vardera av Svea och Norrlands trängkårer — hade arméförvaltningens fortifikationsstyrelse beräknat markförvärv bliva erforderliga till ett sammanlagt belopp av 279 450 kronor. För egen del utginge departementschefen från att det skulle vara möjligt att även i dessa fall taga i

anspråk mark, som tillhörde kronan, och hade föranstaltat om närmare utredning i ämnet genom fortifikationsstyrelsens försorg. Därest det vid utredningen skulle visa sig, att på grund av speciella förhållanden det icke vore möjligt att i alla dessa fall lösa markfrågan på denna väg, borde till Kungl. Maj:ts förfogande stå ett belopp för inköp av mark i den mån behov därav visade sig föreligga. Departementschefen föreslog därför, att för detta ändamål skulle anvisas ett särskilt belopp, vilket dock icke syntes behöva upptagas med mer än 100 000 kronor.

Mot vad sålunda i propositionen föreslagits finner utskottet icke anledning till erinran. Utskottet tillstyrker alltså, att till markförvärv för vissa mobiliseringscentraler anvisas ett belopp av 100 000 kronor. *Utskottet.*

9. Sammanfattning.

I propositionen har framhållits, att vid bifall till de i det föregående angivna medelsframställningarna för inköp av mark för arméförvaltningens delfond erfordrades ett sammanlagt belopp av 1 221 300 kronor, vilket belopp, i betraktande av att kostnadsberäkningarna i ett par fall vore approximativa, borde höjas till i runt tal 1 300 000 kronor. Sistnämnda belopp borde såsom kapitalinvesteringsanslag av reservationsanslags natur anvisas å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42, därvid varje särskild i anslaget ingående post i redovisningshänseende borde betraktas såsom reservationsanslag. Departementschefen förutsatte emellertid, att Kungl. Maj:t, därest besparing å viss post uppkomme eller kunde beräknas uppkomma, skulle äga medgiva, att besparingen finge tagas i anspråk för täckande av merkostnader för andra med anslaget avsedda ändamål.

Utskottet, som i det föregående funnit sig kunna tillstyrka de i propositionen under de olika rubrikerna framställda förslagen, har icke heller något att erinra mot vad under förevarande rubrik sammanfattningsvis anförts utan tillstyrker, att för de ifrågakvarande ändamålen anvisas ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor å tilläggsstat II för budgetåret 1941/42. *Utskottet.*

B. Marinförvaltningens delfond.

1. Gustafsviks örlogsdepå.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Gustafsviks örlogsdepå skola anvisas 25 000 kronor.

I propositionen nr 270 har framlagts förslag om anvisande av 500 000 kronor för budgetåret 1942/43 för påbörjande av byggnadsarbeten i samband med den i propositionen nr 210 föreslagna utvidgningen av Gustafsviks örlogsdepå.

viks örlogsdepå, varvid förutsatts, att frågan om markförvärv skulle framdeles underställas riksdagen. För utvidgningen erforderliga markförvärv ha av 1941 års försvarsutredning beräknats draga en kostnad av 150 000 kronor.

Departementschefen har i förevarande proposition anslutit sig till ett av marinförvaltningen avgivet förslag, enligt vilket det av kronan för närvarande disponerade området skulle utvidgas på ett något annorlunda sätt än försvarsutredningen förordat. Kostnaderna härför hade, enligt vad departementschefen framhållit, av marinförvaltningen beräknats till 70 000 kronor, varav 45 000 kronor för övertagande av visst markområde från domänstyrelsen. Enligt departementschefens mening syntes emellertid särskild ersättning till domänstyrelsen icke böra beräknas, utan överflyttningen av markområdet till marinförvaltningens från domänstyrelsens förvaltning borde på vanligt sätt föranleda en motsvarande nedskrivning av domänverkets fond och uppskrivning av marinförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond. Medelsbehovet för här ifrågavarande ändamål utgjorde med hänsyn därtill 25 000 kronor.

Utskottet.

Utskottet, som icke har något att erinra mot vad i propositionen i förevarande fråga anförts, tillstyrker, att till markförvärv för Gustafsviks örlogsdepå anvisas ett belopp av 25 000 kronor.

2. Göteborgs kustartilleriförsvär och Älvsborgs kustartilleriregemente.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Göteborgs kustartilleriförsvär och Älvsborgs kustartilleriregemente skall anvisas ett belopp av 1 580 000 kronor.

I propositionen nr 270 har Kungl. Maj:t bland kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond föreslagit anvisande av 2 000 000 kronor för påbörjande av nybyggnadsarbeten för Göteborgs kustartilleriförsvär och Älvsborgs kustartilleriregemente, varvid förutsatts att förslag rörande härmed sammanhängande markfrågor skulle underställas riksdagen. I samma proposition har departementschefen framhållit, att intet vore att erinra mot försvarsutredningens förslag till förläggning av kustartilleriregementet mellan Hinsholmshöjden och Västerberget i närheten av Nya Varvet. Ett större markområde än det av försvarsutredningen föreslagna — vilket kostnadsberäknats till 1 200 000 kronor — borde dock förvärfvas för ändamålet.

I skrivelse den 29 april 1942 har marinförvaltningen inkommit med ett i propositionen närmare behandlat förslag rörande ifrågavarande markförvärv, för vilka de sammanlagda kostnaderna av ämbetsverket beräknats till 1 700 000 kronor.

Departementschefen har i förevarande proposition funnit sig böra förorda vissa jämkningar i det av marinförvaltningen framlagda förslaget, var-

igenom en kostnadsminskning av i runt tal 120 000 kronor beräknats uppstå. I övrigt ha marinförvaltningens beräkningar lagts till grund för uppskattningen av medelsbehovet för erforderligt markförvärv. Medelsbehovet har sålunda beräknats till 1 580 000 kronor.

Mot vad i propositionen under förevarande rubrik anförts finner utskottet, *Utskottet.* icke anledning till erinran. Utskottet tillstyrker alltså, att till markförvärv för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente anvisas ett belopp av 1 580 000 kronor.

3. Härnösands kustartilleridetachment.

I propositionen har föreslagits, att till markförvärv för Härnösands kustartilleridetachment skola anvisas 63 000 kronor.

Genom marinförvaltningens försorg har numera ett preliminärt köpe- och arrendeavtal träffats mellan kronan och Härnösands stad, enligt vilket kronan skulle dels förvärva erforderliga markområden, dels erhålla nyttjanderätt till vissa andra områden och dels under vissa förutsättningar erhålla rätt att bruka en staden tillhörig skjutbana. Kostnaderna ha av marinförvaltningen beräknats till sammanlagt 63 000 kronor.

Departementschefen har funnit sig böra tillstyrka, att mellan kronan och Härnösands stad upprättas kontrakt av i huvudsak det innehåll, som i förslaget angivits, varför till här ifrågavarande markförvärv borde anvisas ett belopp av 63 000 kronor.

Utskottet, som icke finner anledning till erinran mot vad i propositionen *Utskottet.* i förevarande fråga anförts, tillstyrker, att till markförvärv för Härnösands kustartilleridetachment anvisas 63 000 kronor.

4. Sammanfattning.

I propositionen har framhållits, att vid bifall till de i det föregående angivna medelsframställningarna för markförvärv för marinförvaltningens delfond erfordrades anslag å tillhoppa 1 668 000 kronor. Nämda belopp, ökat till 1 750 000 kronor för mötande av oförutsedda utgifter, syntes, enligt vad i propositionen vidare framhållits, böra anvisas såsom reservationsanslag, beträffande vars disposition borde gälla vad i det föregående yttrats om motsvarande anslag under arméförvaltningens delfond.

Utskottet, som i det föregående funnit sig böra tillstyrka de i propositionen under de olika rubrikerna framställda förslagen, har icke heller något att erinra mot vad under förevarande rubrik sammanfattningsvis anförts utan tillstyrker, att för de ifrågavarande ändamålen anvisas ett reservationsanslag av 1 750 000 kronor å tilläggsstat II för budgetåret 1941/42. *Utskottet.*

C. Flygförvaltningens delfond.

1. Upplands flygflottilj.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Upplands flygflottilj skall anvisas ett belopp av 870 000 kronor.

Departementschefen har erinrat om att i propositionen nr 210 föreslagits, att en jaktflottilj skall förläggas till Uppsala (Årna) samt att i propositionen nr 270 föreslagits anvisande av visst anslag för budgetåret 1942/43 för påbörjande av etablissement för flottiljen, varvid förordats, att frågan om anvisande av medel till markförvärv för Upplands flygflottilj icke borde upptagas till prövning, förrän då pågående utredning i markförvärvsfrågan färdigställts.

I förevarande proposition har vidare anförts, att enligt en av flygförvaltningen verkställd undersökning rörande förevarande markförvärv kostnaderna kunde beräknas till 969 650 kronor. Mot dessa kostnadsberäkningar vore i huvudsak intet att invända, ehuru gynnsammare avtal i vissa fall syntes kunna ernås. Det anslag, som för ändamålet borde ställas till förfogande å tilläggsstat II till riksstaten för innevarande budgetår, borde dock på i propositionen närmare anförda skäl nedsättas till i avrundat tal 870 000 kronor. Genom Kungl. Maj:ts försorg borde närmare övervägas i vad mån det för flottiljen avsedda flygfältet kunde, så länge annat flygfält icke stode till förfogande, användas såsom landningsplats för civil luftfart.

Utskottet. Vad i propositionen i denna fråga anförts föranleder ingen erinran från utskottets sida, och utskottet tillstyrker alltså, att till markförvärv för Upplands flygflottilj anvisas ett belopp av 870 000 kronor.

2. Hälsinge flygflottilj.

I förevarande proposition har föreslagits, att till markförvärv för Hälsinge flygflottilj skall anvisas ett belopp av 400 000 kronor.

Departementschefen har erinrat om att i propositionen nr 210 föreslagits, att en flygflottilj skall förläggas till Söderhamn och erhålla benämningen Hälsinge flygflottilj samt att i propositionen nr 270 hemställts om anslag för påbörjande av flygfältsarbeten, medan frågan om anvisande av medel för markförvärv borde, i avbidan på resultatet av tidigare omförmäld utredning, tills vidare anstå.

Flygförvaltningen hade anfört, att ämbetsverket av flera skäl icke nu kunde framlägga ett i alla delar definitivt förslag till denna förläggningsfrågas lösning. Departementschefen har emellertid i förevarande proposition framhållit, att detta förhållande icke påverkade bedömandet av huvudfrågorna i ärendet, nämligen belägenheten av flygfält och byggnadsområde

samt markförvärvens huvudsakliga omfattning och kostnaderna därför. Det vore dessutom nödvändigt, att medel redan under budgetåret 1942/43 stode till förfogande för förberedande åtgärder för förläggningens ordnande. Frågan borde därför redan nu upptagas till behandling. Flygförvaltningen hade beräknat de sammanlagda kostnaderna för förvärv av erforderlig mark till i runt tal 400 000 kronor. Häremot vore intet att erinra. Departementschefen förutsatte, att kostnaderna för erforderlig omläggning av en landsväg och en timmerjärnväg skulle bestridas från det anslag å 1 000 000 kronor, som i propositionen nr 270 äskats för flygfältsarbeten för denna flygflottilj.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot vad i propositionen anförts i förevarande fråga, biträder det därom framlagda förslaget och tillstyrker alltså, att till markförvärv för Hälsinge flygflottilj anvisas 400 000 kronor. *Utskottet.*

3. Ny central flygverkstad

I förevarande proposition har föreslagits, att en i propositionen nr 210 förutsatt ny central flygverkstad skall förläggas till Arboga samt att för verkstadens anläggande skola anvisas dels å tilläggsstat till innevarande budgetårs riksstat 800 000 kronor, avsedda för markförvärv, och dels å riksstaten för budgetåret 1942/43 3 000 000 kronor, avsedda för påbörjande av byggnadsarbeten m. m.

Departementschefen har anført, att flygförvaltningen beräknat kostnader-na för verkstadsetablisementet till 10 250 000 kronor enligt prisläget den 1 april 1942. Departementschefen förordade, att dessa beräkningar lades till grund för medelsäskandena för verkstaden. Något ställningstagande till byggnadsprogrammets utformande i detalj innebure detta icke; som vanligt borde en prövning av de olika byggnadsföretagen få ske i samband med dispositionsbeslut och efter förslag av flygförvaltningen, åtföljt av detaljerade kostnadsberäkningar. Bland de byggnadsåtgärder som upptagits i flygförvaltningens förenämnda kostnadsberäkning inginge även tjänstebostäder till en angiven kostnad av 700 000 kronor. I det preliminära avtal, som träffats med Arboga stad, hade staden åtagit sig att tillhandahålla eller anskaffa erforderligt antal bostäder i verkstadsområdets närhet. Därest detta avtal bleve gällande, syntes medel för tjänstebostäder icke behöva beräknas i detta sammanhang. Flygförvaltningen hade ansett att för påbörjande av anläggningsarbetena för budgetåret 1942/43 borde anvisas ett belopp av 5 400 000 kronor, därav högst 800 000 kronor för markförvärv. Departementschefen ansåge det emellertid icke möjligt att bedriva byggnadsarbetena i så snabb takt, som flygförvaltningen förutsatt, utan beräknade, att 3 000 000 kronor skulle visa sig tillfyllest för tiden intill den 1 juli 1943.

Utskottet anser på de i propositionen anförda skälen, att den nya centrala flygverkstaden bör förläggas till Arboga, och avstyrker sålunda motio- *Utskottet.*

nerna II: 399 och 405 samt motionen II: 330, i vad denna avser förevarande fråga. Icke heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot vad i propositionen i förevarande avsnitt anförts, varför utskottet sålunda tillstyrker, att för verkstadens anläggande anvisas dels å tilläggsstat för innevarande budgetår 800 000 kronor avsedda för markförvärv, och dels å riksstaten för budgetåret 1942/43 3 000 000 kronor avsedda för påbörjande av byggnadsarbeten m. m.

4. Sammanfattning.

I propositionen har sammanfattningsvis framhållits, att i enlighet med vad i det föregående anförts för markförvärv för Upplands och Hälsinge flygflottiljer samt den nya centrala flygverkstaden borde beräknas 2 070 000 kronor, för mötande av oförutsedda utgifter ökade till i runt tal 2 150 000 kronor, vilket belopp borde anvisas å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1941/42, samt att för byggnadsarbeten för den nya centrala flygverkstaden m. m. borde anvisas 3 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43. Anslagen borde anvisas såsom reservationsanslag. I fråga om dispositionen av markinköpsanslaget borde gälla vad i det föregående yttrats rörande motsvarande för arméförvaltningens delfond avsedda anslag.

Utskottet. Utskottet, som i det föregående funnit sig kunna tillstyrka de i propositionen under de olika rubrikerna framlagda förslagen, har icke heller något att erinra mot vad under förevarande rubrik anförts utan tillstyrker, att till markförvärv för flygförvaltningens delfond anvisas ett reservationsanslag av 2 150 000 kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår samt att till byggnadsarbeten för ny central flygverkstad m. m. anvisas ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1942/43.

D. Utskottets hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen — med avslag å motionerna II: 399 och 405 samt motionen II: 330, i vad denna avser förläggningsplats för ny central flygverkstad — må

dels såsom kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond till *Vissa med den fortsatta utbyggnaden av landets försvarskrafter sammanhängande markförvärv* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

under arméförvaltningens delfond 1 300 000 kronor,

under marinförvaltningens delfond 1 750 000 kronor,
under flygförvaltningens delfond 2 150 000 kronor,
dels ock såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till Byggnadsarbeten för ny central flygverkstad m. m. å riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Stockholm den 15 juni 1942.

På tredje särskilda utskottets vägnar:

ALGOT TÖRNKVIST.

I detta ärendes slutliga behandling hava deltagit:

från första kammaren: herrar *Andrén, Gränebo, Lindström, von Heland, Holmström, Nils Elowsson, Gustaf Iwar Anderson, Gillström, Ekströmer och Knut Petersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Lindberg i Umeå, Bergvall, Bergström, Lindholm och Andersson i Vigelsbo, fröken Nygren, herr Thorell, fru Andersson* samt herrar *Skoglund i Umeå, Norup och Nilsson i Göingegården.*

Reservation

av herrar *Andrén, von Heland, Ekströmer, Knut Petersson, Lindberg i Umeå och Norup*, vilka anför:

I propositionen har föreslagits, att till markförvärv för Hälsinge flygflottilj måtte anvisas 400 000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1941/42.

I reservation till utskottets utlåtande över proposition nr 210 ha vi föreslagit, att flygflottiljen F 15 skall förläggas till Umeå i stället för till Söderhamn. Markkostnaden i Söderhamn uppgår till 400 000 kronor, i Umeå däremot uppskattningsvis till 1 057 000 kronor. Kostnaderna för flygfältsarbeten bli däremot väsentligt lägre i Umeå än i Söderhamn. Med hänsyn härtill anse vi, att till markförvärv för F 15 bör anvisas ett belopp av 1 057 000 kronor i stället för av utskottet tillstyrkta 400 000 kronor samt att alltså såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond bör å tilläggsstat för innevarande budgetår anvisas ett avrundat anslag av 2 800 000 kronor under flygförvaltningens delfond.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi,

att det belopp, som utskottet hemställt till riksdagen att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, måtte bestämmas till 2 800 000 kronor.